

NOV SPORAZUM MED ITALIJO IN JUGOSLAVIJO

Kaj je potrebno, da se sosedni narodi pomirijo?

Ustavite izgone! - Rešite opcijske prošnje! - Spoštujte lastne zakone!

Videnski sporazum o obmejnem prometu je razveselil prebivalstvo naših krajev ter ugodno odjeknil tudi v inozemstvu. Končno je vsaj deloma padla meja — pravijo ljudje — ki nas je umetno ločila od krajev, s katerimi smo bili od pamtiveka povezani. Nastalo je čez noč novo ozračje, Slovenci in Italijani so začeli gledati drug na drugega z drugačnimi očmi.

Dobra volja, ki je zmagala v Vidmu, je rodila tudi že svoje prve sadove: pretekli teden sta Italija in Jugoslavija podpisali nov dogovor. V čem obstaja?

Londonski sporazum z dne 5. oktobra 1954 je v točki 8 priznal vsem domačinom Svobodnega tržaškega ozemlja pravico, da se v enem letu lahko izsele iz področja, ki je prišlo pod upravo Jugoslavije oziroma Italije, ali pa, da se do istega dne, to je do 5. oktobra 1955 VRNEJO v bivšo cono B ali A, če so se iz nje izselili.

Ta člen je bil važen predvsem za Italijane s področja B. Mario Scelba je z njim priboril istrskim prebežnikom pravico, da se svobodno vrnejo na svoje domove v Koprščini in Bujsčini.

Vsakdo je pričakoval, da se bodo begunci te pravice poslužili ter da bodo italijanski voditelji pritiskali z vso močjo na svoje rojake, da gredo domov.

Toda kaj se je zgodilo? Namesto tega se je šele tedaj začelo veliko izseljevanje iz cone B.

IZUMIRANJE ISTRSKEGA ITALIJANSTVA

Vsak mesec je prihajalo v Trst 1000 do 1300 novih beguncev in izseljevati so se začeli tudi že kmetje, puščajoč za seboj rodovitne njive in vinograde.

Tu so prebežnike pozdravljali kot narodne mučenike, jim zidali z davčnim denarjem lepa stanovanja in cela naselja, jim dajali vse mogoče podpore in prednosti pri nameščanju v službah.

Našel se je celo kratkoumen poslanec, ki se je z interpelacijo pritožil na rimsko vlado, češ da Jugoslavija — OVIRA izseljevanje Italijanov iz cone B. Bedastemu protestu se je seveda pridružil tudi Il Piccolo!

Tako smo prišli v kaj čuden položaj, da se je Jugoslavija izseljevanju Italijanov iz cone B ustavljala, medtem ko so laški nacionalisti beg lastnih rojakov čez mejo *podpirali*, pomagali tako sami izpodkopavati italijanstvo Istre ter bili na to še ponosni.

Zdi se pa, da je ta kratkoumenost laških nacionalistov postala sedaj očitna tudi Rimu. Zato je Segnijaeva vlada predlagala Jugoslaviji, naj bi se v Londonu dogovorjeni rok sporazumno *podaljšal* od 5. oktobra 1955

do 5. januarja 1956. Jugoslavija je v to privolila ter s tem dala istrskim beguncem še nekaj mesecev časa, da se lahko vrnejo domov.

Novi sporazum je bil mogoč samo v prijateljskem ozračju, ki je nastalo po podpisu videnskega dogovora o obmejnem prometu.

To politiko zbliževanja med sosednimi narodi brezpogojno odobravamo, toda smo mnenja, da bi jo morala podpirati tudi tukajšnja oblastva. Saj so vendar ona v prvi vrsti poklicana, da izvršujejo voljo rimske vlade.

ALI SE SEGNI S TEM STRINJA?

Mi pa doživljamo nekaj drugega. Tržaška kvestura poziva številne tu bivaajoče jugoslovanske državljane, naj do določene dne zapuste te kraje ter se z družinami izsele. Gre v bistvu za prave *izgone*, dopustne samo med državami, ki žive v skrajno *napetih* in *sovražnih* odnosih.

Za take izgone morajo biti zares tehtni in važni vzroki ter nikakor ne zadostuje, da je prizadeta oseba — tuj državljan, temveč bi

„Temelj držav je - pravičnost“

Ko so se politični preganjanci vrnili po padcu fašizma domov, ni nobenemu oblastvu v Italiji padlo na pamet, da bi gledalo v njih »tujce«. In državljanom italijanskega jezika so brez pomisleka takoj vrnili vse državljanske pravice.

Izjemo so naredili samo s Slovenci! Čeprav je mirovna pogodba priznala našim ljudem pravico, da optirajo za Italijo ter so bili med sosednima državama podpisani o opcijah še posebni dogovori, rimska vlada že leta in leta ogromni večini Slovencev enostavno noče rešiti prošenj. Za to so odgovorni v prvi vrsti tukajšnji laški zagrizenci, ki hujskajo Rim, naj Slovincem ne prizna državljanstva.

Po obstoječih predpisih in dogovorih bi morali optanti vse dotlej, dokler ni njihova prošnja dokončno odbita, uživati iste pravice kakor laški državljani: imeti bi morali potne liste, biti vpisani v volilne imenike, ostati nemoteno v svojih službah ter zadržati svoje obrtnice. Če bi ti predpisi veljali za vse enako, bi torej v vsakdanjem življenju slovenski optanti ne trpeli škode zaradi tega, ker oblastva niso še rešila njihovih prošenj. Mirno bi lahko čakali, dokler se njihova zadeva ne reši v sporazumu med Jugoslavijo in Italijo, kakor predpisuje sporazum o opcijah, ki sta ga sosedna sklenila.

Toda italijanska vlada se niti tega sporazuma ne drži. Izdala je na tukajšnja oblastva navodila, ki so v ostrem nasprotju s

moral poleg tega nekaj zagrešiti, preden ga policija z ženo in otroki požene čez mejo.

In povrh pogledjmo, kakšni »tujci« so o sebe, na katere se je vrgla kvestura: skoro vsi so bivši ital. državljani ter so izvečine služili italijansko vojsko! Gre za mnoge družine, ki žive tu že desetletja, nekatere celo stoletja in celo za ljudi, ki imajo tu svoje hiše in posestva ter si ne žele drugega, kot da bi mirno živeli na zemlji svojih očetov.

Da ni bilo fašizma in njegovega nasilja, bi nikoli ne bili zapustili teh krajev. Oni niso krivi, da jih je Mussolini vrgel iz služb, jim vzel obrtnice ali drugače prisilil, da gredo s trebuhom za kruhom po svetu. Za jugoslovansko državljanstvo so morali zaprositi zaradi tega, da bi prišli do služb, ki jih je oropal fašizem v lastni domačiji.

Oblastniki v ostalem dobro vedo, da pod fašizmom niso bili samo Slovenci in Hrvati, ki so morali zapustiti Italijo. V tujino so zbežali stotisoči pravih Italijanov. Med njimi so navadni delavci, toda tudi možje na vodilnih mestih v javnem življenju republike.

sklenjenim dogovorom: Slovincu, čigar opcijsko pravico namerava Rim izpodbijati, vzamejo *takoj* osebno izkaznico in potni list ter ga zbrisejo iz seznama volivcev, četudi njegova prošnja pravno ni in ne more biti že dokončno zavržena.

KAM TO VODI?

Toda to ni še vse. V Italiji obstoji zakon iz leta 1912, po katerem ima vsak bivši državljan, ki se je izselil v tujino, pravico, da pridobi iznova italijansko podanstvo: zadostuje, da sta po njegovem povratku minuli 2 leti in da vloži prošnjo. Če mu ministrstvo v 6 mesecih ne odgovori, postane sam po sebi spet italijanski državljan.

Tudi tega zakona so se Slovenci poslužili, a se na žalost prepričali, da tudi ta postava velja samo za druge in ne za Slovence. Največ nevolje je vzbudil v slovenski in jugoslovanski javnosti žalostni primer posestnika Josipa Klanjščka iz Pevme pri Gorici, ki ga je policija izgnala z družino iz njegovega rojstnega doma.

Vsakdo se mora vprašati, kam vodi taka razlikovalna ali diskriminacijska politika pri uveljavljanju obstoječih zakonskih predpisov. Kaj naj si ljudje mislijo, ko vidijo, da zakoni in mednarodne pogodbe za tega državljanca veljajo, za drugega ne veljajo, da jih vlada, ko gre za Italijane, spoštuje, ko

Nadaljevanje na 3. strani

NOVICE Z VSEGA SVETA

SPORAZUM O MAROKU

Po krvavih bojih v Maroku se je francoski vladi končno posrečilo pobotati se z voditelji upornikov.

Zedinili so se, da sedanjí sultan Arafa zastopi mesto stopi poseben regentski svet, v katerem bodo predstavniki vseh strank. Načeloval mu bo več ko 100-letni veliki vezir Si Bekai, ki je zaupnik od Francozov odstavljenega sultana Ben Jusefa. Ta pride za sedaj iz izgnanstva na otoku Madagascar v Francijo, od koder bo lahko vplival na razmere v Maroku. Do 12. septembra mora biti sestavljena v Maroku nova vlada, ki naj bo resnična zastopnica odnotnega ljudstva.

Francoskega guvernerja Grandvala je francoska vlada žrtvovala ter poslala v Maroko novega moža.

Položaj v severni Afriki kljub temu ni še urejen, ker so medtem izbruhnili novi upori tudi v sosedni Alžeriji. Zaradi Afrike je Francija povečala svojo vojsko kar za 180 tisoč mož.

Vse te težave so nastale, ker ni Pariz umel pravočasno zadovoljiti afriškega domačega prebivalstva.

NEOBHODNO POTREBNO!

Širijo se govorice, da nameravata Italija in Jugoslavija okrepiti svoje dobre odnose še s tem, da izpuste vse politične jetnike, ki se nahajajo v zaporih.

To bi bilo zelo pametno. Še bolj pa, da takoj izpuste na svobodo naše škedenjce ter ustavijo kazenski postopek proti Beneški četi, ki je v kričočem nasprotju s predpisi mirovne pogodbe.

Državni tožilec je število obtožencev sedaj znižal od 57 na 41, proti njim zbral kar 30% preč obdolžujoč jih, da so med borbo kradli, morili, ropali itd.

Kam pa pridemo, če homo po 10 letih tako presojali vojna dejanja v Beneški Sloveniji? V tem primeru bi bilo nujno, da se najprej postavijo pred sodišče oni fašisti, ki so požigali slovenske vasi, streljali nedolžne talce ter metali naše ljudi žive v ogenj!

Če bi tako delali, bi se lahko Slovenci in Italijani sto let drugega obtoževali ter bi sovraštva nikdar ne bilo konec.

Proces proti Beneški četi bo, če ga pravočasno ne zatro, globoko razburkal vso Jugoslavijo in imel velik odmev v inozemstvu. Podrl bo vse, kar je bilo z muko zgrajeno v Vidmu.

»DANTE ALIGHIERI«

To je ime dobro znanega društva, ki ima v programu »obrambo italijanskega jezika in kulture« v svetu in je imelo te dni svoj 50. občni zbor v Trstu.

Na njem je govoril o zaščiti italijanščine v naših krajih prof. Diego De Castro.

Vsakdo se z začudenjem sprašuje, pred kom bi bilo treba pri nas braniti italijanski jezik. Saj vsak slepec vidi, kako se pri nas že od pamtveka na žalost širi laščina na škodo slovenščine.

De Castro sam to priznava, ko pravi: »Le poglejte v telefonski seznam Trsta in videli boste, koliko tujih imen boste tam našli.«

Imena oseb, ki niso tuji. »Trst jih je vsrkal, naredil iz njih Tržačane in — Italijane, medtem ko so bili prej Grki, Levantinci, Albanci, Slovani in Nemci...«

Tako je bila pri nas italijanščina preganjana. Toda De Castro si je kljub temu upal predavati na občnem zboru »o obrambi italijanskega jezika«, četudi ga ni tu nikoli nihče ogrožal.

Resnica je le ena: raznarodovali so tu vedno le Slovence in pri tem nečednem poslu je imela veliko besedo tudi Dante Alighieri.

MINISTER ROSSI O SLOVENSKEM ŠOLSTVU

Prosvetni minister, ki je v soboto prispel v Trst, je sprejel predstavnike slovenskih šolnikov in nato srednješolcev ter dal važne izjave o našem šolstvu.

Rekel je, da ima že pripravljen načrt za uzakonitev slovenskih šol, o katerem bo vlada sklepala že na prvi seji. Zakon bo upošteval vse točke posebnega statuta, kar da je moralna in politična obveznost vlade.

Minister Paolo Rossi je naredil zelo dober vtis in je s svojimi izjavami razveselil vso slovensko javnost. Saj se izvajanje londonškega sporazuma že tako preveč zavlačuje!

V DEŽELI ROKOVNJAČEV

Tržaškega kvestorja Marzana so premestili v Kalabrijo, da bi tam zatrl roparstvo. Rokovnjači so postali že tako predrzni, da so napadli celo avto podministra Capua. Storili mu pa niso nič, temveč ga le vljudno pozdravili.

Vlada je zbrala proti roparjem na stotine orožnikov, opremljenih z vsem mogočim orožjem in z radio-postajami. Toda rokovnjaška bratovščina je vladi brž odgovorila: pretekli teden je napadla vlak, v katerem se je vozil podminister policije Pugliese. Kamenje je zadelo natančno oddelek, kjer je on sedel. Gospod Marzano bo imel v Kalabriji težje delo, kot ga je imel v Trstu. Vzrok rokovnjaštva — pravijo — da je revščina zaostale Kalabrije.

TUDI ZA TRBIŽ

Iz Beograda je prišel glas, da sta jugoslovanska in italijanska vlada raztegnili videmski sporazum o obmejnem prometu tudi na trbiški okraj. Prav je, da so mislili tudi na odotno prebivalstvo.

ZANIMIVO PRIZNANJE

Na občnem zboru »Dante Alighieri« v Trstu je predavatelj De Castro izjavil, da je Italija naredila v Beneški Sloveniji več napak: »Tamkajšnji prebivalci žele govoriti v svojem staroslovanskem narečju, duhovniki pridigati v tem jeziku in nerazumljivo je, zakaj se tamkajšnji Italijani temu upirajo.«

O Beneški Sloveniji pravi De Castro, da je gospodarsko ravno tako zaostala kot južna Italija. Če bi država holj skrbela za tiste ljudi, bi odotni »navidezni iredentizem zginil.«

Prvič je ugleden Italijan javno priznal, da se gode beneškim Slovincem krivice: preganja se njih jezik in zanemarjajo njih gospodarske koristi.

To stalno tudi mi trdimo!

NALOŽBE V BANKAH

V denarnih zavodih Italije je bilo 31. maja 1955 naloženih 4584 milijard lir, ob koncu 1947 pa le 1014 milijard.

Te številke dokazujejo, da je medtem gospodarstvo močno napredovalo in da imajo ljudje spet zaupanje v banke. Le nam Slovincem nočejo dovoliti v Trstu nobenega denarnega zavoda.

OSEBNE IZKAZNICE SO ODPRAVILI

Vsak Avstrijec je do pred kratkim moral nositi pri sebi izkaznico s sliko v 4 jezikih: v nemščini, angleščini, ruščini in francoščini. Z odhodom tujega vojaštva stopijo te izkaznice iz veljave.

Notranji minister Helmer je izjavil, da Avstrijci ne bodo več primorani imeti pri sebi izkaznic, češ da to zahtevajo od prebivalcev samo — »policijske države«.

Človek se nehote spomni onih časov, ko so ljudje svobodno potovali iz države v državo — brez potnih listov. To je bilo pred prvo svetovno vojno pod Francem Jožefom.

NEMIRNA IRSKA

V zadnjem času beremo, kako irski revolucionarji naskakujejo ponoči vojaška skladišča v Veliki Britaniji. London je vznemirljen, ker ne more odkriti napadalcev.

Zakaj se Irci puntajo? Saj so že l. 1921 dosegli samostojnost! Nezačuden je, ker tedaj ni postala vsa Irska neodvisna: njen severni del — Ulster — je bil priključen Angliji, češ da žive tam v pretežni večini Angleži.

V 7 stoletjih, ko so bili gospodarji dežele, so Angleži res pripeljali v Ulster silno število tujih naseljenikov, ki so potisnili domačine v notranjost dežele. Ne samo to! Angleži so Ircem vsilili celo svoj jezik.

Vsi Irci govorijo danes le angleški. V angleščini tiskajo časopise in knjige, v njej molijo po cerkvah. Med približno 4 milijoni prebivalcev govori danes irščino le še nekaj deset tisočev kmetov. Kdor zna še jezik pradedov, nosi ponosno v gumbuici zlat obroček.

Kljub vsemu so Irci ohranili narodno zavest in ljubezen do svobode. Sedaj zahtevajo združitve vse Irske v samostojno državo, ki je tuji priseljenci nimajo pravice razkosati.

TO GRE ZELO HITRO

Za tuje dijake so priredili v Avstriji posebne jezikovne tečaje. Tujci se po modernih učnih načinih priučijo nemščini v štirih tednih. Razdeljeni so v skupine po tri, katerim je dodeljen po en nemški visokošolec. Tečaj deluje pod nadzorstvom univerzitetnih profesorjev.

KRALJEVSKI OBISK

Danes sta prispela v Beograd grški kralj Pavel in njegova žena kraljica Friderika.

Prišla sta, da vrneto obisk Titu, ki je bil lansko leto njun gost na Grškem. To je prvi obisk kronanih glav v Titovi Jugoslaviji.

POROKA

Preteklo soboto sta si v cerkvi sv. Duha na goriškem gradu obljubila večno zvestobo dr. Milko Rener in prof. Noemi Gleščič. Za pričo sta jima bila učitelj Milro Lojč in učiteljica Rožica Zorn. Poročil ju je g. dr. Božo Kjačić, ki jima je ob tej priložnosti naslovil lep priložnostni govor.

Mlademu kulturnemu delavcu in njegovi gospe prisrčno čestitamo!

Kri mučencev - seme novih borev

6. septembra poteče 25 let, odkar so fašistične svinčinke prebile srca štirih mladih idealnih slovenskih fantov. Junaška kri je napojila izmučeno kraško zemljo in postala seme, iz katerega je vzklilo na tisoče in tisoče neustrašnih borev za narodno in demokratično pravico. Ob 25-letnici bazoziške žaloigre se Slovenci klanjamo spominu naših junakov ter jim zagotavljamo, da v našem svetem boju ne bomo odnehali prej, dokler ne bodo uresničeni svetli ideali pravice in svobode, za katere so dali mlada življenja.

K. ŠIROK

KAKO JE BILO TEBI, MARIJA PRI SRCU TAKRAT

*Kako je bilo tebi, Marija, pri srcu takrat,
ko je bil tvoj sin Jezus s krvjo oblit,
ko je bil tvoj sin Jezus na križ pribit
in si pod križem stala
in bridko se jokala, —
kako je bilo tebi, Marija, pri srcu takrat?*

*Kako je bilo pri srcu takrat štirim ženam,
štirim ženam, štirim materam:
materi Miloševi,
materi Bidovčevi,
materi Marušičevi,
materi Valenčičevi,
ki so čule obsodbo:
jutri bo tvoj sin s krvjo oblit,*

*jutri ob zori bo tvoj sin ubit! — ?
In so bdele vso noč*

*in vso noč jim je v srcu kljuvalo:
Ob zori, ob zori bo tvoj sin ubit!
Zdaj je še živ tvoj sin,
še živ in še mlad,
še nedavno bil poln je vere, ljubezni in
nad,*

*a kmalu ... čez uro ... ta hip
bo s svinčenkami prebit
in mrtev bo ležal ob tleh.*

*Kako je bilo, Marija, pri srcu takrat
tebi in štirim ženam,
štirim ljubečim materam?*

Kako naj se sosedje pomirijo?

Nadaljevanje s 1. strani

gre za Slovence, pa ne! Tako ravnanje mora v našem narodu porušiti zaupanje v državo.

Odkar obstaja svet, so ljudje izkazovali zvestobo in spoštovanje samo državam, ki so bile do vseh enako — pravične. Kar delajo pri nas oblastva, ni torej naperjeno samo zoper Slovence, temveč tudi proti najvišjim in trajnim koristim Italije.

Njihova odgovornost je tem večja, če pomislimo, da je na taki podlagi dandanes tudi resničen sporazum med sosednimi narodi nemogoč.

Prijateljsko ozračje, ki ga je ustvaril dogovor v Vidmu, proži k sreči možnost, da se storjene napake lahko še popravijo. Zato naj se takoj ustavijo izgoni, rešijo ugodno vse opcijske prošnje ter spoštuje tudi v korist Slovincem zakon o zopetni pridobitvi državljanstva iz leta 1912.

Samo na ta način bo delo neobhodno potrebnega pomirjenja, začeto v Vidmu, obrodilo svoj zgodovinski uspeh in namen.

ZAGREBŠKI VELESEJEM

Otvorili ga bodo jutri že petdeseti. Udeleži se ga 21 držav, med njimi prvič Romunija in Vzhodna Nemčija. Posebno močno je zastopana Italija. Na velesejem pride bržkone tudi minister za proračun Vanoni.

MORSKI PES

Prejšnji teden se je blizu Reke pripetila strašna nesreča. Mati dveh otrok, doma iz Nemčije, je zaplavala izven zagrajenega prostora v morje. Nenadoma švigne h kopalčki velik morski pes in jo zgrabi za nogo.

Preplašena otroka sta z grozo gledala, kako je pošast požirala ubogo mater.

VAŽEN SKLEP

V Kremlju so sklenili, da skličejo za dan 14. februarja 20. občni zbor komunistične stranke Sovjetske zveze. Pod Stalinom ni bil sklican kar 13 let ter se je sestal šele leta 1952.

Na zboru bodo razpravljali o dveh važnih stvareh: o odnosu komunističnih strank med sabo in ali naj bodo vse še vedno tako odvisne od Kremlja in o novi mednarodni politiki Hruščeva in Bulganina.

VINO IN ŽIVINA

Dne 3. septembra bodo otvorili v Ljubljani dve mednarodni razstavi: ena je posvečena vinu, druga plemenski živini.

Svoja izbrana vina bodo razstavile poleg Jugoslavije Francija, Avstrija, Italija, Sovjetska zveza, Nemčija in druge dežele.

Ljubitelji žlahtne kapljice bodo prišli na svoj račun. Po ogledu tudi živinske razstave se bodo mnogi veselo gugali proti domu, navdušeni za bratstvo med narodi.

PONIŽNE PETORČKE

Pred 21 leti se je ves svet začudil, ko se je v revni družini v Kanadi rodilo 5 lepih deklic hkratu. Od vsepovsod so se stekali darovi in mnogo so zaslužile tudi z reklamo po časopisju. Sedaj ob polnoletnosti so v posesti skoro 100 milijonov lir.

Zaradi njih lepote so jih vabili k filmu, a so odklonile. Živeti žele v skromnem zatišju.

NOVICE

PRVE IZKAZNICE

Tržaška kvestura je izstavila že nekaj stotin obmejnih izkaznic ter jih poslala v potrdilo jugoslovanskim oblastvom. Včeraj so jih Jugoslovani vrnili prvih 25. Koprski radio javlja, da je na poti prva stotina. Z današnjim dnevom začena torej svobodni prehod čez mejo.

BLIŽA SE PREIZKUŠNJA

Skorajšnje Adenauerjevo potovanje v Moskvo stoji že danes v središču mednarodnega zanimanja. Šele sedaj se bo izkazalo — pravijo na zapadu — kaj Rusi pravzaprav hočejo in kaj tiči za njihovo »politiko vjudnih smehljajev«.

Od zedinjenja Nemčije je namreč odvisno, ali je mogoče pomirjenje med vzhodom in zapadom. Če se Adenauer v tej zadevi ne sporazume s Kremljem, se zruši steber, na katerem sloni vsa stavba bodočih mednarodnih sporazumov.

Za sedaj so Rusi privolili v to, da se o zedinjenju Nemčije razgovarjajo, a niso vzeli nase nobenih obveznosti.

Adenauerja bodo vsekakor sprejeli zelo svečano in mu priredili pristrane pojedine, da bi nanj vplivali. Mož je pa že sedaj prosil Ruse, naj bodo zmerni: rekel je, da ima

že 79 let in da hoče biti najkasneje točno ob 10. uri in 30 minut zvečer v — postelji!

STAVKA ZDRAVNIKOV

V Avstriji je stavkalo dva dni 13.000 zdravnikov. Stavka je izbruhnila zaradi uradništva bolniških blagajn, kateremu očitajo, da zida razkošne palače za svoje urade ter porabi prispevke delavcev in nameščenecv večinoma zase, bolnike pa zanemarja. Daje jim šibka zdravila, slabo plačuje zdravnike ter bolnišnicam ne nakazuje dovolj, da bi poštene skrbele za bolnike. Bolnišnice so zaradi tega zašle v dolgove, ki naj bi jih sedaj krili država in dežela, to se pravi davkoplačevalci, med katere spadajo spet zavarovanci. Ti naj bi torej dvakrat plačevali in bili pri tem še zanemarjeni.

Vsa avstrijska javnost drži z zdravniki.

REPUBLIKA URANA

V osrčju črne Afrike leži pokrajina Sinkolohowe, obdana okrog in okrog z bodočo žico. Tu so najbogatejši rudniki dragocene uranove rude na svetu. Nad 50 odstotkov je tu pridobivajo. Dežela je v posesti Belgije, toda vsa ruda gre po pogodbi v Ameriko, ki nujno potrebuje uran za pridobivanje atomske sile.

S to pogodbo je Belgija močno okrepila svoje finance, vendar se v belgijskem parlamentu že delj časa kregajo, ali bi ne kazalo prodajati uran tudi drugim državam. Nekateri predlagajo, naj se ves okraj proglasi za samostojno republiko.

Dopisi s Tržaškega

SV. M. MAGDALENA SPODNJA

V listu smo že poročali, kako se kmetje in delavci pri Sv. M. Magdaleni Spodnji krepko bore za zemljo, ki jih redi ali pa jim znatno pomaga pri današnji gospodarski bedi. Naši ljudje se nikakor ne morejo sprijazniti z mislijo, da jim bodo zemljo razlastili in na njej sezidali novo naselje. Odločen nastop kmetov in protesti kmečkih organizacij so prav gotovo znatno pripomogli, da je 22. avgusta izšel Palamarov odlok, ki določa, da ni treba tamkajšnjih zemljišč smatrati za kmetijska, temveč za stavbna. Novi odlok je zelo važen, kajti sedaj ne bo Ustanova za industrijsko pristanišče smela več posestnikom ponujati tako smešnih cen kot doslej.

Nekateri posestniki so prejšnji teden dobili pismeno obvestilo, v katerem jim Ustanova za industrijsko pristanišče javlja, da njihova zemljišča ne spadajo v tako zvano »rezidencionalno« področje, kjer naj bi zgradili naselje, in da so njihove parcele prišle le po pomoti v Uradni list z dne 15. julija.

Kljub vsemu vlada pri prizadetih kmetih splošno razburjenje, ki ne bo odleglo, dokler oblastva ne sprevidijo, da raznarodovalna politika ne služi pomirjenju in prijateljstvu med tu živječima narodom.

REPENTABOR

Preteklo soboto je na seji našega občinskega sveta župan poročal o nedavnem obisku generalnega komisarja dr. Palamara. Z visokim gostom so občinski odborniki med drugim razpravljali tudi o gospodarskih načrtih. Dr. Palamara je izjavil, da bo za javna dela naša občina prejela najbrž okrog 16 milijonov lir.

Svetovalci so nato razpravljali o raznih gospodarskih in upravnih vprašanjih. Sklenili so, da bo smel vsak kmetovalec uporabljati čistilnik za žito, katerega je občina pred nedavnim kupila, in da bo za to plačal le majhno odškodnino. Važen se nam zdi dogovor, ki ga je naša občina sklenila s tržaško, in sicer o odlaganju smeti pri Fernetičih. Iz Trsta bodo odslej vozili smeti v ono zloglasno jamo le toliko časa, dokler je ne napolnijo. Bil je že skrajni čas, da se naredi konec tej nesnagi, ki je vzbudila že toliko protestov. Na Fernetičih bo občina kupila lastno zemljišče, kjer danes stoji avtobusna čakalnica. Lastniku bodo ponudili 300 lir za kv. m.

Šoli na Repentabu so dali ime kraškega pesnika Srečka Kosovele. S sklepom občinskega sveta se vsi prebivalci strinjamo in ga pozdravljamo. Želeti bi bilo, da bi tudi ostale občinske uprave sledile temu zgledu.

Prav tako bodo po vseh križiščih in vaseh v kratem postavili dvojezične krajevne napise. Tako je prav!

NABREŽINA

Pretekli teden smo spremili k večnemu počitku domačina Antona Pertota, po domače Gospodiča. Pokojnik je oče mladega, a že v mednarodni javnosti znanega kiparja Čela Pertota, ki sedaj živi v Stockholmu na Švedskem.

Uglednemu vaščanu naj bo lahka kraška zemlja.

V torek so se vrnil deklice, ki so mesec

dni bile na počitnicah v Karniji. Kot že več let je tudi letos kolonijo pripravila in vodila naša občinska uprava; stroške pa je kril urad za socialno skrbstvo v Trstu. Z življenjem v koloniji so bile deklice kakor prej dečki zelo zadovoljne.

JEZERO

Silno smo radovedni, ali bodo oblastva v Trstu odobrila predlog naše občine, naj se napelje vodovod v našo vasico. Kako nam je zdrava pitna voda potrebna, občutimo predvsem v današnjih vročih dneh, ko že dalj časa ni bilo dežja.

Mislimo, da bi oblastva morala ugoditi naši veliki želji in odobriti potrebno vsoto denarja za vodovod, saj beremo in slišimo, kako država troši denar za vse mogoče druge stvari, ki morda niso toliko življenjske važnosti. Vsekakor upamo, da bomo v kratkem zvedeli, pri čem smo. Želimo pa, da bi nas to pot ne razočarali.

OBLETNICA MUČENIŠKE SMRTI

Odbor za proslavo bazoviških žrtev priredi v nedeljo, 4. septembra ob 15.30, na strelišču v Bazovici spominsko proslavo za svobodo Slovencev padlih junakov Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča.

Na sporedu so: govor, petje in polaganje vencev.

Vabljeni so vsi Slovenci!

Navodila za izdajanje obmejnih listin

Goriška kvestura je v soboto zvečer razglasila navodila za izdajanje listin, potrebnih za prehod meje. Listine so naslednje: a) običajna prepustnica; b) izkaznica in dovoljenje, ki jo lahko dobe kmetovalci; c) posebna ali izredna prepustnica in d) dovoljenje za navadni prehod.

Ker ostanejo vsa dovoljenja, ki so jih uporabljali kmetovalci do danes, še v veljavi do 31. dec. 1955, se bomo v tej številki omejili le na druge prepustnice in dovoljenja.

KDO LAHKO DOBI PREPUSTNICO?

Prepustnica je dvojna: običajna ali taka, ki jo lahko dobe le nekatere osebe. Splošno prepustnico dobi vsaka oseba s stalnim bivališčem v 10 kilometrskem pasu. Velja za štiri mesece in za štirikratno potovanje v enem mesecu. Prepustnica se lahko obnavlja. Število potovanj v mesecu se lahko tudi poveča in sicer po prosilčevih potrebah, ki jih je navedel v prošnji.

Ta mora vsebovati te podatke: priimek in ime, ime očeta in matere, čas in kraj rojstva, državljanstvo, stalno bivališče, poklic ter druge glavne podatke osebne izkaznice (občina, št. in datum osebne izkaznice); nadalje kraj prehoda meje, občina ali občine v Jugoslaviji, za katere se prepustnica zahteva. Napisati je treba tudi imena otrok izpod 12 let, ki potujejo s prosilcem. Tale prepustnica se lahko rabí le skupno z osebno izkaznico. Zato pazi vedno na njeno veljavnost; osebna izkaznica velja, kakor je znano, tri leta od

Naš naročnik iz Plavij nam je poslal dopis, iz katerega vidimo, kako je, odkar je osirotelo Koprščino prevzel škof Vovk, tam zopet zaživelu cerkveno življenje.

Ljubljanski škof in apostolski administrator v Kopru msgr. Vovk se je prejšnji mesec mudil več dni v koprskem okraju.

Dan po sv. Nazarju je opravil kanonično vizitacijo v stolnici in v drugih cerkvah v Kopru. Nato pa je, začeni od italijanskih župnij v Izoli, Piranu in Sečovljah, obiskal do 10. avgusta še vsako posamezno župnijo, kjer je birmoval.

Cerkvenega kneza sta spremljala škofjski delegat in dekan — namestnik dr. Musizza ter krkavski dekan g. Pegan.

Msgr. Vovka so verniki povsod sprejeli z velikim in iskrenim veseljem, poslušali njegovo besedo ter se od njega težko ločili. Škofovo preprosto in ljubeznivo ravnanje je osvojilo srca vsega vernega ljudstva, ki sedaj nestrpnno pričakuje, da bi ga ponovno videlo v svoji sredi.

IZPITI NA TRGOVSKI AKADEMIJI

Popravni izpiti na Državni trgovski akademiji v Trstu se pričnejo v torek, 6. septembra ob 8.30, usposobljenostni izpiti pa 19. septembra ob 8.30.

1. septembra se pričnejo vpisovanja za šolsko leto 1955/56 in traja do 25. septembra. Prošnje sprejema tajništvo zavoda pri Sv. Ivanu (Piazzale Gioberti 4) vsak dan od 9. do 12. ure. Tu se dobijo tudi potrebna pojasnila.

VAŽNO OPOZORILO

Naše ljudi s podeželja obveščamo, da se prošnje za obmejne prepustnice lahko oddajajo tudi na policijskih komisariatih v Devinu, na Opčinah, v Miljah in v Barkovljah. Prošnje so lahko napisane tudi v slovenščini.

Tržaška kvestura sporoča, da bo navadna prepustnica stala 35 lir, enoletna 40 in izredna 5 lir. Nobena ustanova ali potovalni urad nima pravice, da sprejema prošnje in nato pri oblastvih posreduje, da se prosilcem izda prepustnica. Prosilci se torej morajo sami zglasiti na kvesturi ali na različnih komisariatih.

dneva, ko je bila izdana. Goriški meščani vlagajo prošnje pri goriški kvesturi, prebivalci izven Gorice pa pri podeželskih županstvih. S seboj je treba vzeti tudi osebno izkaznico; vsaka prošnja se naslovi na kvesturo. Izdajanje prepustnice je brezplačno, plačati pa morajo za listino 35 lir.

Prepustnico izdaja goriška kvestura v sobi št. 23 vsak delovni dan od 9.—12. ure.

PREPUSTNICA LE ZA NEKATERE OSEBE

Za celo leto in za neomejeno število potovanj dobe lahko prepustnico zdravniki, živinozdravniki, babice, šoferji prevoznih podjetij in bolnici in sploh zdravstvenih ustanov ter tudi delavci in nameščenci, ki so v stalnih delovnih odnosih v 10 km pasu na ozemlju Jugoslavije. O vlaganju in podatkih teh prošenj ter o uradu, ki jih rešuje, velja isto kot za splošno prepustnico. Prosilec mora še navesti razloge potovanja, dodati listino, ki potrjuje njegov poklic in potrebo potovanja. Ker mora tale prepustnica imeti tudi prosilčevo sliko, prosilec ni ravno dolžan imeti pri sebi osebne izkaznice. Listina za to prepustnico stane 40 lir.

KDO IMA PRAVICO DO IZREDNE PREPUSTNICE?

V primerih izredne sile in iz utemeljenih razlogov se osebam s stalnim bivališčem v 10 km pasu izda izredna ali posebna prepustnica. S to listino lahko ostaneš na obmejnem področju v Jugoslaviji (Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

Duhovna oporoka Antona Gerbca

Pretragična smrt župnika Antona Gerbca je globoko presunila vso slovensko javnost, zlasti pa njegove sodelavce v božjem vinogradu. To smo videli pri msgr. Novaku, ki so se mu besede kar težko trgale iz grla, ko se je poslavljajal od pokojnika. Preprosto je orisal trnjevo življenjsko pot umrlega sobrata. In vsa cerkev je zadržala ob podobni trpini, ki ga je življenje tako izčistilo, da ga lahko postavimo za vzor človeka-kristjana vsem Slovencem.

Saj ni gol slučaj, da je pokojnik prav na dan svoje smrti prinesel v Gorico razlago evangelija prejšnje nedelje, ki vsebuje morda za krščanstvo najbolj globokoumno in življenjsko resnično priliko o usmiljenem Samarijanu. Pokojnikova razlaga zares zasluži, da jo vsak Slovenec globoko in vsestransko premisli ter po njej uravna ne le svoje mišljenje in čustvovanje, marveč tudi vse svoje javno delovanje. To od nas zahteva bolesta prehodna doba. Iz omenjene razlage žarko sije poduhovljena in po božji Dobroti krepko doživljena plemenitost človekovega krščanskega duha. Potrebno bi bilo, da se Slovenci ob pretresljivi Gerbčevi smrti globoko zamislimo, streznemo in vsaj nekoliko ozdravimo!

Od plemenitega slovenskega duhovnika se je poslovil tudi občinski odbornik g. Andrej Pipan iz Gabrij. Njegov poslovilni govor zasluži, da ga vsaj v glavnem dobesedno sporočimo slovenski javnosti:

»Kako žalostno pojo naši farni zvonovi v slovo utrujenemu popotniku. Tudi naša zemlja, ki bo trpinu poslednje domovanje, je izmučena, a že prekipeva od usmiljenja in ljubezni: odpira svoje naročje in Vas, g. župnik, vabi k počitku.

Želim, gospod župnik, da bi se ljubezen, ki ste jo zasejali med nas, bohotno razveveta, da bi se *bratska strpnost* med ljudmi uveljavila, kakor ste jo Vi učili, da bi nikdar ne spoznali *sovražnosti in maščevalnosti*, kakor je niste Vi nikdar poznali. Želim, da bi spoznali in zmogli tudi mi prenašati krivice, kakor ste jih Vi prenašali. Ostanite nam svetel kažipot skozi težave in zavratnosti življenja, da bo vsakdo izmed nas lahko skromno rekel: »Glej, ohranil sem se človek!«

Izšli ste iz skromne, a trdne kraške družine in si izbrali poklic, ki Vas je vodil od samozatajevanje do odrekanja. Po potrebi službe ste spoznali vso našo zemljo in še lep kos tujine. Pred 40 leti ste župnikovali v zadnji slovenski vasi ob narodnostni meji, danes Vam je nasilna smrt prekinila župnikovanje v najzapadnejši vasi ob Vipavi in Soči. Koliko gorja je bilo v tem času! Prva svetovna vojna Vas je pregnala na otoke Sredozemskega morja, druga Vas je podila po obmejnih hribih. Med obema vojnama ni bilo za Vas na naši zemlji pokojnega kotička in med drugo svetovno vojno so že bile nemške puške pripravljene in ubrane, da Vam zapoje mrtvaško pešem. Vi ste nosili vdano svoj križ med svojim ljudstvom. Blagor jim, ki trpe krivico in preganjanje!«

Deset let ste preživeli med nami, ki smo Vam bili često krivični. Vi ste pa kot dober pastir potrpežljivo zbirali svojo čredo. Tu med nami ste v puščo zataknili svojo popotno palico, ki je ozelenela, in mi jo bomo gojili, da bo zrasla v drevo. Za slovo Vam izrekam poslednjo željo Vaših faranov, prav vseh brez razlike, upajoč, da se uresniči: Naj bi Vaš naslednik nadaljeval med nami začrtano delo, da Vam bo zemlja lahka. Naj Vam zemlja izkaže vso ono ljubezen, ki Vam je življenje ni naklonilo. Naj Vam bo naša rodna zemlja pravičnejša od ljudi. Pravični Bog pa naj milostno sodi Vas in nas!«

JAZBINCEMI

V zadnji številki smo pomotoma poročali, da so blagoslovili tamkajšnjo cerkvico. V resnici se je pa blagoslovil le temeljni kamen. Pomoto sta zagrešila dva poročevalca, ki sta v svoji preživi domišljiji videla že dograjeno cerkvico. Ne vemo, kaj ju je pičilo, morda sta se hotela pošaliti ali pa razveseliti javnost z vestjo. Ker poročila to pot žal nismo prejeli od stalnih dopisnikov iz Števerjana, se je pač dogodila pomota. Nekateri so se hudomušno ter škodoželjno smejali, drugi pa želijo, da se cerkvica zares čimprej zgradi v veliko duhovno ter narodno korist vernikov.

IZ PODGORE

Čujemo, da je Državno združenje družin padlih v vojni razglasilo svojim članom, da se lahko udeleži natečaja za trafiko št. 48 v Podgori. Prošnje je treba vložiti do 27. septembra. Tudi to pot smo radovedni, kdo bo dobil trafiko, domačin ali tujec.

JAMLJE

»Končno so se le zganili!« Tako smo vzkliknili Jameljci, ko smo zvedeli, da je prefekturalni odbor odobril predlog doberdobskega občinskega sveta, naj se v Jamljah zgradi samostojno šolsko poslopje. Odobrili so denarni znesek 15 milijonov lir. Sedaj opravičeno upamo, da bodo naši otroci imeli v dolednem času primeren in prijeten šolski dom.

Tako se vsaj ena izmed mnogih naših potreb približuje uresničitvi.

Ko smo slišali, da bosta dobila zdravo pitno vodo Zdravščina in Sv. Martin na Krasu, se je v nas z vso silo zopet enkrat vzbudila želja po vodovodu. Upamo, da bodo oblastva upoštevala to veliko potrebo našega ljudstva. Socialna doba, v kateri živimo, ne trpi, da bi se taka vprašanja dolgo časa zanemarjala.

IZ DOBERDOBA

Čujemo, da je prefektura pred kratkim odobrila delovišče, ki naj bi popravilo cesto ob našem jezeru. Sicer se ta pot vedno in zopet krpa, a se kljub temu ne more dolgo vzdržati v dobrem stanju.

VODOVOD V SV. MARTINU NA KRASU

Preko Zagraja bo v kratkem dobil zdravo pitno vodo Sv. Martin na Krasu. Delo bo stalo več milijonov. Gradili pa bodo na državne stroške. Vsi Kraševci iz srca privo-

ščimo to največjo zemeljsko dobrino svojim sodeželanom Furlanom s Sv. Martina. Sedaj pijejo tam še deževnico, ki se zbira v zasebnih in javnih vodnjakih. Na našem Krasu pa je še cela vrsta vasi in vasič, ki se morajo zadovoljiti z deževnico, tako zlasti Vrh in Jamlje. Zato pričakujemo, da se bodo državna oblastva spomnila tudi teh slovenskih kraških vasi in jim čimprej preskrbe dobre vode. Ni večjega zla v državi, kot je dvojna mera.

TRGOVINSKA ZBORNICA IN OBMEJNI PROMET

Goriška trgovinska zbornica je pretekli teden najprej izrazila veliko zadovoljstvo nad podpisom italijansko-jugoslovanskega dogovora o obmejnem prometu, Dr. Caponu je brzojavno čestitala k odličnemu uspehu, ki ga je dosegel kot načelnik italijanskega zastopstva pri pogajanjih v Vidmu. Obenem je ponovno dvignila svoj glas, da je treba dati bloku pri Rdeči hiši dostojno lice in tam čimprej zgraditi poslopja za carinske in policijske urade. Ker pojde preko Rdeče hiše živahen avtomobilski promet, je treba čimprej obnoviti tudi železniški promet med južno in svetogorsko postajo v Jugoslaviji.

VZNEMIRJENJE V GORIŠKIH VODILNIH KROGIH

Vest, da je pristojni urad v Rimu ugodil zahtevi Tržačanov, naj se zgradi železniška proga Zagrad—Sv. Ivan ob Nadiži, je močno vznemirila goriške gospodarske kroge. Dela naj bi stala 2 milijardi. Spor med Trstom in Gorico traja že eno leto. Z novo progo bi na času pridobili le šest minut. Goričani so se sicer trudili, da bi preprečili gradnjo novega predela železnice, a, kakor kaže, brez uspeha. Med goriškimi Italijani vlada veliko razočaranje. Tudi goriški Slovenci so mnenja, da bi vlada z ozirom na obnavljajoči se trgovinski promet z Jugoslavijo ne smela Gorice zapostavljati. Saj je njen gospodarski položaj že tako pretežak.

Navodila za izdajanje obmejnih listin

(nadaljevanje s 4. strani)

(in obratno) 10 dni. Daje se pa le enkrat in se ne obnavlja. Tudi lastnik te prepustnice potrebuje osebno izkaznico.

Z njo je dovoljen le en prehod meje in njen lastnik se mora vrniti po isti prehodni točki.

Izdajajo jo pa sporazumno obmejni policijski organi in ne kvestura. Za Goričane jo izdaja obmejni policijski urad, ki ima svoj sedež na glavnem kolodvoru.

To prepustnico dobiš v naslednjih primerih: smrt ali težka bolezen sorodnikov do 3. stopnje, pričevanje, sodnijski pozivi in razni sodnijski postli, civilni in kazenski ter drugi podobni primeri. Te razloge je treba v prošnji navesti in utemeljiti s primernimi dokazili.

DOVOLJENJA ZA NAVADEN PREHOD (attraversamento)

Osebe s stalnim bivališčem na italijanskem ali jugoslovanskem področju, ki želijo le skrajšati pot s tem, da gredo čez sosedni pas, dobe lahko posebno dovoljenje za tak prehod. Tu gre za osebe, ki imajo na drugi strani svoje posestvo, ali morajo iti na delo ali na svoje upravno središče, kakor tudi osebe, ki je zaposleno pri avtomobilskih podjetjih ali pri prevozu blaga. V prošnji mora prosilec navesti vse osebne podatke, točke prehoda, razloge prehoda ter pot, katere se mora nosilec dovoljenja držati. To dovoljenje nosi lastnikovo sliko, zanje pa je vendar potrebna tudi osebna izkaznica. Tudi to dovoljenje izdaja kvestura. Cena listine ni še znana.

Teh navodil se bodo držale tudi druge kvesture, zato veljajo naša pojasnila za vse prebivalce v Italiji in na Tržaškem.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

ŠEMPETER SLOVENOV

Naša javnost je z veseljem sprejela sporazum jugoslovansko-italijanske mešane komisije v osebnem in blagovnem prometu v 10 km širokem obmejnem pasu. Radovedni smo, kako se bo prevažni dogovor sedaj dejansko izvajal.

Naša vas pričakuje od njega mnogo koristi.

V naši dolini je, kjer ni bilo toče, letos obilo sadja, zlasti oliv, breskev in jabolk. Kaj pa ti obilica sadja pomaga, ko ga ni mogoče prodati po primerni ceni! Za najlepše breskve ponujajo komaj 20 lir za kg. Češnje so povečini segnile na drevesih, ker ni bilo kupcev; srečen je bil, kdor jih je prodal po 10 lir kg. Isto se bo zgodilo tudi s slivami. Vse naše sadje bi se lahko prodalo v Kobarškem kotu, na Bovškem in Tolminskem, kjer nimajo sadja, nam pa bi prijal njihov odlični semenski krompir. Kakor slišimo, niso naši šovinistični gorečniki prav nič zadovoljni s sporazumom, ker odstranjuje napetost med obmejnimi prebivalci. katero ti »patrioti« z velikim naporom in le s težavo vzdržujejo ter umetno gojijo. Izkušnja nas uči, da bodo znani člani tajnega »komitata« na vse načine ovirali dejansko izvajanje prekristnega meddržavnega dogovora.

Nesreča. Huda nesreča bi se 20. avgusta kmalu dogodila ravnatelju naših srednjih šol, profesorju Ciru Romanu. Na cesti med Vidmom in Čedadom je s svojim vozilom trčil ob drug avto, ki je drvel v nasprotni

smeri. Avtomobila sta se razbila, a ravnatelj je k sreči ostal skoro nepoškodovan.

Cerkveno slavlje. Predpreteklo nedeljo so v Briscah imeli velik »semjan«. Ta dan je prišel tudi novi župnik g. Peter Černož. Se nikoli nismo videli tako natrpne cerkve in doživeli tako veličastne evharistične procesije kakor letos. Vsekakor je to bil značilen odgovor »patriotom«, ki so skušali prepričati prihod tako zaželenega župnika domačina. G. Černožja, ki je lansko leto praznoval 40-letnico mašništva, je bil že dve leti na počitku v rojstni vasi Kras pod Landarjem. Iz srca mu želimo obilo uspehov na novem mestu.

Pogreb. Vsi domači duhovniki naših dolin so se udeležili pogreba matere Jožefa Kramarja, župnika v Premarjaku pri Čedadu. Pogreb je bil 23. avgusta. Njim so se pridružili okoliški furlanski duhovniki in premarijaški farani. Pokojnica je s pridnostjo in z delom zredila 14 otrok, ki so razpršeni po vsem svetu, in Bog jo je nagradil s tem, da je mogla preživeti starost in umreti pri sinu duhovniku. Naj ji bo lahka laška zemlja, a ljubi Bog naj ji poplača njeno delo in trpljenje z nebesi, za katera se je pripravljala z nepretrgano molitvijo. Preostalim, zlasti pa preč. g. Kramarju naše sozolja.

ŽABNICE

Iz srca pozdravljamo dopis v Novem listu, kjer dopisnik govori o duhovni škodi, ki jo

bodo zaradi vzpenjače utrpeli Sv. Višarje. Čudimo se le, da je ravno Novi list prvi opozoril na to nevarnost, medtem ko izrazito verski listi k temu molče! Ali se pristojni cerkveni krogi za to vprašanje nič ne brigajo? Ali jim ni prav nič mar, da ostanejo Višarje to, kar so, namreč božja pot, ne pa, da se božja pot spremeni le v lepo izletniško točko ter v mednarodno zbirališče lahkomišelnih žensk ter gizdalinov. Ali se ti gospodje ne zavedajo, da hočejo gospodarski krogi izrabiti božjo pot v svoje namene? Nočemo sicer kratiti svobode gospodarskega udejstvovanja, vendar bi se to vprašanje dalo rešiti tako, da bi bilo zadoščeno, bodisi raznim špekulantom, bodisi zahtevam športa in turizma; značaj višarske božje poti pa bi ostal neokrnjen.

Vzpenjača naj bi šla iz Žabnic do višarske planine, ki je primerna za smučanje, medtem ko višarski vrhovi niso za to primerni, ker so za povprečne zimske športnike prestrmi in nevarni.

Proga bi sicer bila daljša, a bi prihranili veliko stroškov, ker bi ne bilo treba sekati toliko gozda. Žabniški servitutni upravičenci pa bi utrpeli manj škode. Taka vzpenjača bi bolj služila Žabničanom, saj spadajo Sv. Višarje pod Žabnice, ki so za večji tujski promet že opremljene, ne da bi bilo treba drugod postavljati dragih naprav. Morda bi se prav te naprave izkazale kot zelo slabo vložen kapital.

Ker niso še dokončno določili proge za vzpenjačo — zadnje čase merijo celo iz Zajzere — lahko pristojni krogi, zlasti cerkveni, še vplivajo na graditelje, da zgrade žičnico tako, kakor smo zgoraj povedali.

BELI GRAD ZAKLETI GRAD

V POSLEDNJIH TRESLJAJIH

Odkar je Karlota šla v Evropo, se je Maks čutil osamelega. V prejšnjih letih je rad iskal samoto pod visokimi borovci nad Grljanom ali na daljnih valovih morja. Zdaj so pa sami prilizovalci in izdajalci okrog njega. Tropska mrzlica stresa cesarja. Kar dobi 18. oktobra brzojav, da se je Karlota v spremstvu zdravnikov pripeljala v Miramar. Nastanili so jo v gradiču. Cesar hoče pojasnil in pokliče svojega zdravnika dr. Bascha:

»Kdo je ta dr. Riedl, ki je spremil Njeno Veličanstvo v našo rezidenco Miramar?«

»Ta je ravnatelj dunajske norišnice,« odgovori zdravnik, ki ni vedel, čemu taka vprašanja.

Maksimilijan je zvedel dovolj. Sam, zapuščen od vsega sveta se je zrušil na tla. Brž ko se je zavedel, je dal ukaz za odhod v Orizabo in od tam v luko na avstrijsko korveto.

Ko je pa p. Fischer, vodja konservativcev, zvedel za cesarjev sklep, je zbral pristaše, ki so se zbal za oblast. Sklenili so napeti vse sile, da pridržijo cesarja, svojo lutko, doma. V Orizabi so mu pripravili slovesen sprejem. Nagnali so revne Indijance iz koč, da so metali cvetje na cesarja, ki je na belcu prijahal v mesto. Tak sprejem je vplival na mehko cesarjevo dušo. Drugo je opravil Fischer. Z diplomatsko spretnostjo je odstranil vse resne cesarjeve svetovalce, med njimi Herzfelda.

V vlado so se vrinili sami konservativci in nasprotniki Francozov. Maks je bil kar zadovoljen, ker Bazaina in njegovih ukazov ni bil več voljan trpeti. Vmešal se je še angleški poslanik, ki je na sijajnih lovih v prekrasni okolici Orizaba metal opazke, da bi cesarjev odhod pomenil »beg«.

Zadnje pobudo že tako omahljivemu in častiželjnemu vladarju sta dala domača generala Miramon in Marquez. V konservativnih vladah sta že prej imela prvo besedo. Ko pa je Maks začel iskati zvez z liberalci, ju je odposlal kot diplomata v Evropo. Zdaj sta se vrnila in svetovala cesarju, naj skliče ministre in državni svet, kateri naj odloči o njegovem odstopu.

Od vse vlade in sveta se je zbralo komaj triindvajset oseb in še od teh jih je enajst glasovalo, naj cesar odstopi. Toda ostalih dvanajst je znalo Maksimilijana tako omrežiti, da je izdal proglas, da »se žrtvuje zaradi ljubega naroda«.

Na povratku v prestolnico mu pride naproti general Marquez s tisoč možmi, godbo in zastavami. To je vplivalo na cesarja! Pametnih svaril ni več poslušal. Še isti dan zaprosi francoski maršal Bazaine za avdijenco:

»Veličanstvo, od cesarja Napoleona je prišel ukaz, da francoske čete vkrcam. Umaknite se tudi Vi v zadnji minuti.« mu izjavi brez ovinkov.

»Maršal, Previdnost me je poslala sem in tu bom ostal,« so bile njegove zadnje besede.

To je bil začetek konca. Dne 5. februarja 1867 se začne 26.000 mož francoske armade in večji del belgijske in avstrijske legije umikati iz Mehike. Cesar je skozi zavese svoje palače gledal odhod in vzkljknil: »Zdaj se čutim svobodnega.«

Začne organizirati domačo vojsko pod generala Mendezom, Mejijo, Marquezom in Miramonom. Na papirju so res imeli 30.000 mož, v resnici pa le nekaj sto zanesljivih.

ZADNJI BOJ ZA ČAST IN ŽIVLJENJE

Juarezovi vojaki so medtem že prodrli v bližino mesta Mexico. Toda pri Zacatecasu je Miramon z drznim konjeniškim napadom razpršil republikance in komaj da je Juarez sam ušel iz obroča. Maksimilijanovi prazni upi so zrasli do neba. Na Dunaj piše ponosno, da mu zadostuje samo njegov meč.

Le nekaj tednov! Kajti juarist Escobedo je porazil Miramona in dal ustreliti celo njegovega brata. General se je moral z razbitimi bataljoni umakniti v utrjeni Queretaro. Dvor na klika je tudi cesarja pregovorila, naj gre v utrjeni Queretaro in se sam postavi na čelo zveste domače vojske. Tako prilizovanje je bilo všeč romantični cesarjevi duši. Na tiho je pa tudi dejansko računal, da se bo laže pogodil s Juarezom, če bo imel še kaj čet okoli sebe.

Sredi februarja je cesar odkorakal iz Mehike na čelu 1500 mož proti Queretaru. Žalostno je bilo v njegovem srcu, ko se je spomnil na slovesni vhod in na Karloto.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Filmski festival v Pulju

Pretekli mesec je bil v prelepem starodavnejšem puljskem amfiteatru 2. jugoslovanski filmski festival. Od 9. do 18. julija so vsak večer stekla po platnu najnovejša domača in tuja filmska dela. Večer za večerom je puljska arena drhtela od navdušenih klicev in grobnega molka, od krikov groze in posmehljivega žvižganja kakor 12-tisočglave množice. Od vsepovsod je bilo slišati najrazličnejša mnenja o dosedanji jugoslovanski filmski ustvarjalnosti ter o umetniških sposobnostih domačih filmskih igralcev, režiserjev in tehnikov.

Puljski festivali nimajo namena postati filmske revije v velikem mednarodnem merilu, temveč skušajo predvsem dati pregled vsakoletnih uspehov jugoslovanske kinematografije. Zato je naravno, da so tudi na letošnjem festivalu tekmovali zgolj domači celovečerni in dokumentarni filmi, medtem ko so nekaj tujih prikazali bolj kot zanimivosti. Od domačih sta bila na sporedu slovenski filmski omnibus *Tri zgodbe* (Igorja Pretnarja Na valovih Mure, Janeta Kavčiča Slovo Andreja Vitušnika in Franceta Kosmača Koplji pod brezo) ter najnovejši slovenski akcijski film *Trenutki odločitve*, delo režiserja Františka Čapa. Od srbskih filmskih del so predvajali film *Onadva*, ki ga je režiral Žorž Skrigin, romantizirano zgodbo Anikini časi, izdelano pod umetniškim vodstvom Vladimirja Pogačiča, ter prvi jugoslovanski »western« *Ešalon dr. M.*, ki ga je pripravil režiser Živorad Mitrović. Hrvati so poslali na festival filmsko poetizirano povest *Deklica in hrast*, delo režiserja Kreša Golika, mladinski zabavni film *Milijoni na otoku*, ki ga je režiral Branko Bauer, ter filmsko komedijo *Jubilej gospoda Ikla*, izdelano pod umetniškim vodstvom režiserja Vatroslava Mimice. Novost letošnjega festivala je predstavljala prvi makedonski igrani film *Volčja noč*, ki ga je umetniško izoblikoval Slovenec France Stiglic. Poleg teh popolnoma domačih filmov sta bila prikazana še dva koprodukcijska, in sicer znamenita *Krvava pot*, ki je skupno delo jugoslovanskih in norveških režiserjev (Novaković-Bergstroem) in igralcev ter jugoslovansko-grški film *Dve jagodi grozdja* izpod režije Srba Puriše Djordjevića. Vzporedno z domačimi so na festivalu predvajali tudi nekaj tujih del: francoska filma *Zlodjevki* (*Les Diaboliques*) in *Ne drezaj v plen* (*Touchez pas au grisby*) ter ameriški deli *Trije novčiči v vodnjaku* (*Three coins in the fountain*) in *Slab dan v Black Rocku* (*Bad day in Black Rock*). Prikazali so tudi 29 dokumentarnih filmov. Med temi so se najbolj uveljavili duhovita reportaža režiserja Babaje *En dan življenja na Reki*, makedonski kulturni film *Ritem in zvok*, poljudnoznanstveni deli *V sencj magije in Strup pod kamnom*, čisti dokumentarni film *Povest o jezeru* ter odlična barvna risanka *Rdeča kapica*.

OCENITEV FILMOV

Ob koncu festivala je posebno razsodišče razdelilo nagrade »Arena«. Te so prejeli: za najboljšo režijo — František Čap (*Trenutki odločitve*), za filmsko zgodbo — Slavko Janevski (*Volčja noč*), za moško vlogo — Stane Sever (*Trenutki odločitve*), za fotografijo — Fran Vodopivec (*Deklica in hrast*), za glasbo — Bojan Adamić (*Onadva*), za žensko vlogo — Tamara Marković (*Deklica in hrast*), za stransko vlogo — Stane Potokar (*Trenutki odločitve*), za koprodukcijski film — režiser Radoš Novaković (*Krvava pot*), za najboljši dokumentarni film — Anton Babaja (*En dan življenja na Reki*).

Poleg nagrad »Arena« pa so bila še častna odlikovanja, ki so jih določili filmski kritiki. Ta so dobili naslednji filmski delavci: za najboljšo režijo — Igor Pretnar (*Na valovih Mure*), za filmsko zgodbo — Mirko Božič (*Deklica in hrast*), za moško vlogo — Stane Potokar (*Trenutki odločitve*), za fotografijo — Fran Vodopivec (*Deklica in hrast*), za glasbo — Blaž Arnič (*Koplji pod brezo*), za scenografijo — Vladimir Tadej (*Jubilej gospoda Ikla*), za dokumentarni film — Edvard Bogdanić in Gojko Šipovac (*Povest o jezeru*), za filmsko reportažo — Drago Gervais in Ante Babaja (*En dan na Reki*).

Kaj pa občinstvo — kako je sprejelo predvajana dela? Med gledalci je bil nedvomno najugodnejše sprejet zadnji slovenski film *Trenutki odlo-*

čitve. Njegovi ustvarjalci (Čap, Stane Sever, Stane Potokar, Bojan Adamić) so odnesli kar štiri nagrade. Film je zelo spretno izdelan. Obravnava košček ilegalne delavnosti v zasedeni Ljubljani. Dogodki se v njem razvijajo naglo in živahno. Kljub temu je pa delo psihološko poglobljeno, ker skuša prikazati tudi notranjo vrednost ljudi v najodločilnejših trenutkih življenja. V filmu nastopajo nadarjeni igralci, ki z živim pogovornim jezikom znajo ustvariti ustrezno vzdušje. (Mimogrede povedano: film so pred kratkim vrteli na mednarodnem filmskem festivalu v Benetkah. Delo je bilo zelo ugodno sprejeto pri občinstvu in kritikih.)

Drugi film, ki je žel skoraj toliko priznanja kolikor *Trenutki odločitve*, je bila *Krvava pot*. Njegova umetniška vrednost je brez dvoma nadpovprečna. Od ostalih filmov so bili občinstvu všeč zlasti *Deklica in hrast*, *Anikini časi*, *Tri zgodbe* in *Onadva*, medtem ko so *Milijoni na otoku* razočarali. Najslabše se je na festivalu odrezal grško-jugoslovanski film *Dve jagodi grozdja*. Delo ne pove ničesar, ker je njegova vsebina brez prave vzročne in medsebojne zveze.

Kaj pa so tujci menili o našem filmu? Filmski festival je pripeljal v Pulj tudi več tujih gostov, ki so pozorno zasledovali filme in se nato o njih tudi izrekli. Naj navedemo le mnenja nekaj najuglednejših tujih filmskih osebnosti. Sloviti francoski igralec Jean Pierre Aumont je dejal, da ni daleč dan, ko bodo jugoslovanski filmi nastopili na svetovnem trgu. K temu bodo pripomogli zlasti odlični igralci, za katere lahko vsakdo Jugoslovane zavida. Znani zahodnoevropski filmski publicist Alexandre Alexandre je pa izrekel zadovoljstvo, ker se jugoslovanska kinematografija izogiblje obrabljenih zgodb, teži k tehnični izpopolnitvi in ima mnogo nadarjenih delavcev, ki iščejo vedno novih možnosti filmskega izražanja. Avstrijska filmska ocenjevalka Paula Elges je pohvalila neverjetno silo jugoslovanskih filmskih ustvarjalcev ter poudarila, da jugoslovanski igralci po kakovosti presegajo ostale filmske delavce.

VREDNOST NAŠIH FILMSKIH DEL

Predvajane filme lahko razdelimo po njihovi vsebini v tri vrste: v filme o narodnoosvobodilnem boju (*Onadva*, *Ešalon dr. M.*, *Krvava pot*, *Trenutki odločitve*, *Volčja noč*), v filme, izdelane

po domačih klasičnih književnih delih (*Anikini časi*, *Tri zgodbe*) ter v filme z raznovrstno, večinoma sodobno vsebino, kot so *Milijoni na otoku*, *Jubilej gospoda Ikla*, *Deklica in hrast* ter *Dve jagodi grozdja*.

Preseneča nas visoko število filmov o narodnoosvobodilnem boju. Večina tujih gostov na festivalu (in verjetno tudi gledalcev) je to vrsto filmov odklonila, češ da ne more razumeti, da nekateri krogi niso še do danes mogli vojne izživeti. Drugi spet menijo, da ta dela še vedno greše s črnelim risanjem značajev, čeprav je treba priznati, da nekatera izmed njih (*Trenutki odločitve*) popravljajo napako s psihološko poglobitvijo zgodb in likov.

Razveseljuje je filmska obdelava klasičnih del iz jugoslovanskih književnosti. *Anikini časi* so pokazali, da se srbski filmski umetniki zanesljivo bližajo svojemu narodnemu epskemu filmskemu izrazu.

Od tretje skupine filmov je brez dvoma najlepši *Deklica in hrast*. Delo so prikazali tudi na nedavnem berlinskem festivalu. O njem so se izrekli, da je popolnoma izvirno, zelo zanimivo in novost. Na puljskem festivalu je film za mnoge gledalce pomenil pravo doživetje, saj je tako pristen, ljudski in lep, da se lahko stavlja za zgled in napotek ostalim ustvarjalcem. Med jugoslovanskimi narodi živi na stošine podobnih izvirnih pripovedi, ki čakajo na svoje nadarjene oblikovalce.

Na splošno je letošnji puljski festival pokazal, da je jugoslovanska kinematografija ustvarila na koncu preteklega in v začetku letošnjega leta dela, ki prijetno presenečajo (*Deklica in hrast*, *Tri zgodbe*, *Trenutki odločitve*, *Krvava pot*, *En dan življenja na Reki*), pa tudi filme, ki razočarajo (*Dve jagodi grozdja*, *Milijoni na otoku* in nekateri dokumentarni filmi).

Nadalje je puljski festival spet dokazal, da imajo Jugoslavi dobre igralce in snemalce. Lahko tudi upajo, da bodo v kratkem dobili dobre režiserje. Manjkajo jim, pa dobri, spretni in jedrati pisci filmskih zgodb.

En končno je puljski festival pokazal, da ima slovenska kinematografija vodilno vlogo v državi, saj je od osemnajstih podeljenih nagrad odpadlo sedem glavnih na slovenske filmske delavce. In to dejstvo nas navdaja s ponosom in z upanjem, da se bomo Slovenci v najkrajšem času lahko enakovredno pomerili z narodi, ki imajo bogato in dolgo filmsko tradicijo.

ZA KATOLISKO UMETNOST

Papeška komisija za sveto umetnost je tudi letos sklicala v Casillo pri Comu V. kongres. Osrednje vprašanje na kongresu je »Sodobna umetnost in Cerkev«.

VZGOJNI KOTIČEK

OTROK IN DELO

Vsi otroci se zelo radi igrajo. Vendar mora igra počasi prehajati v resno delo. Igra je v prvih letih otrokovega življenja le najboljša priprava na poznejše delo. Pri igri se otrok uči opazovanja, samostojnosti, iznajdljivosti, premagovanja, odgovdi itd. Zato je gotovo, da se na poznejše življenje najlepše pripravi otrok, ki se je v mladosti veliko, živahno in lepo igral.

Kakor je otroku ljuba igra, tako mu moraš o pravem času priljubiti delo.

Otroke bodo starši v prvih šolskih letih najlepše navajali k delu in spoštovanju do dela, če bodo sami z veseljem odhajali na delo in se veseli vračali. Med tem naj otroku budijo veselje do dela z ljubeznivo besedo, n. pr.: »Napravi mi to veselje«, »Bogec te bo vesel«, »Ne bodi lenuh, to je grdo« itd. Pozneje pa bo treba otroka pridobiti z obširnejšo razlago.

1. Otroku je treba dopovedati, da je za človeka sramotno, če se ne preživlja sam in da živi na račun drugih. Sv. pismo pravi: »Kdor noče delati, naj ne je!« Otroku se bo vzgojil v dobrega in delavnega človeka le če bo že v zgodnji mladosti storil kaj za svoj vsakdanji kruh bodisi v družini, bodisi z vestnim spolnjenjem svojih dolžnosti v šoli.

2. Otroku moramo razložiti, da delo ni le velikega pomena za posameznika. Delo koristi družini, narodu in vsemu človeštvu. V družini naj otrok pomaga bolnikom. Delati dobro bližnjemu, pomeni pripravljati srečo samemu sebi. Kdor hoče pozneje koristiti skupnosti, ta mora najprej pomagati očetu, materi, bratom in sestram. Opozori otroka, da

veliki dobrotniki naroda in človeštva niso bili le tisti, ki so bili zelo nadarjeni, ampak predvsem oni, ki so se z delom žrtvovali za bližnjega že od zgodnje mladosti. Kdor kot lenuh preživlja svojo mladost, se bo nekoč prav gotovo poslavljajal s sveta kot berač.

3. Delavnost je za mladega človeka tudi vir veselja, ker ga varuje lahkomišelnosti. Nasprotno pa dolgočasje nujno privede lenuha v razne nerodnosti, napake in grehe. Otroku pojasni, da so le delavni ljudje v družbi spoštovani.

Oče in mati naj se zavedata tudi tega: kjer bi ne zadostovala beseda ali zgled, mora otrokovo delavnost nujno doseči strogo, četudi je otrok še majhen, zlasti pa še, če je že večji in ne hodi več v šolo. Otroku po sedmem letu mora biti vedno zaposlen! Starši zelo greše tudi v tem, ker puščajo otroke zjutraj čez mero poležavati in med dnevom pohajkovati okoli, češ da »je še majhen«, »da še ne zmore«, »naj uživa mladost« itd. S takimi besedami starši varajo sami sebe in otroke. Proč torej s pretirano obzirnostjo pri vzgoji! Malo več krepke, krščanske vzgoje v naše družine!

Vendar naj starši, ko nalagajo otroku delo, pazijo, da bo delo primerno njegovi starosti. Naj mati ne zahteva, česar otrok ne zna! Zahteva pa naj pri najmanjših delih vestnost in natančnost. Nikdar naj mu tudi ne nalaga pretežkih del niti telesne niti duševne narave in to zato, da se mu delo ne pristudi.

Družina in narod bosta mnogo imela od mladine, ki se zgodaj privada na delo, sama škoda in sramota pa izhajata iz onih družin, kjer mladi rod pase lenobo po krivdi staršev in igra vedno le vlogo »elegančnih gospodičen in gospodičev«.

GOSPODARSTVO

VRTNAR V SEPTEMBRU

September sega že v jesen, jeseni pa praviljamo pridelke. Vrtnar jih tudi spravlja, a marsikaj v tem mesecu tudi še vseje, in sicer:

vrtni korenček, predvsem sorto »zgodnji iz Nanta«, ki nam bo dal pridelek od novembra do maja. Imenovana sorta dobro prenaša mraz, kljub temu pa priporočamo le dobre sončne lege. Na vsak kv. meter vsejemo po pol grama semena, katerega pokrijemo s slabim centimetrom zemlje. Izkalil bo približno po dveh tednih. Poleg korenčka sejemo radič: solatnik za rezanje bolj na gosto, za vrtnanje konec zime pa bolj na redko. Nadalje sejemo motovilec, ki bo goden od novembra do marca. Če sedaj sejemo peteršilj, ga bomo lahko želi skozi celo drugo leto. Sedaj tudi sejemo por, ki bo goden v maju ali juniju. Umljivo je, da lahko še vedno sejemo mesečne redkvice; za setev zimске črne redkve pa je sedaj že skrajni čas. Največ pa ta mesec sejemo špinače: za kv. meter rabimo 5 gramov semena, to je okoli 500 zrn, katera pokrijemo z 2 cm debelo plastjo zemlje. V 5 ali 6 dneh seme izkali. Izmed solat sejemo ta mesec navadno solato za rezanje, solatico ter zimске solate za presajanje: marca nam bo ta dala glavice. Primerni sorti zimске solate sta »Nansen« in »kraljica majnika«. Sedaj je najugodnejši čas za setev zgodnjega zelja — vrzotinov, in sicer sort »ekspres«, ki je špičast, »etampes« z bolj koničasto glavico, »volovsko srce« (Jersey) z bolj topo glavo, »brunšvika« z okroglo. Sejemo pa lahko tudi ohrovt, in sicer zgodnji ulmski ali zgodnji »Asti«. Sejemo tudi čebulo, predvsem belo majsko: v gramu je 250 semen, ki izkalijo v 10 do 15 dneh.

Poleg tega pa moramo ta mesec tudi presajati: mogoče še glavno solato, prav gotovo pa še razne endivije, zadnje broklice in še kaj.

Proti koncu meseca lahko sadimo zgodnji, rožnati česen in pa afriško čebulo. Afriška čebula ima v zemlji stroke kot čebula strokarica (šaljotka), samo da so pri afriški debelejši. Poleg teh pa požene steblo, vrhu katerega zarodi več drobnih čebulic, ki služijo za nadaljnje razmnoževanje. Okus ima kot navadna čebula.

Umljivo je, da je potrebno tudi ta mesec še vedno zalivati, trebiti plevel, pleti in opravljati navadna vrtnarska dela.

TUDI KRIZANTEME MORAMO ŠKROPITI!

Če hočeš imeti lepo razvite krizanteme (vahtnice), moraš paziti, da imajo zdravo listje, katero pa rada napada plesen. Listje zato prezgodaj porumeni in odpade. To preprečiš, če krizanteme škropiš. Poškropi jih takoj in enkrat še konec meseca. Škropivo napraviš iz vode in prahu »Caffaro«. Za vsak liter rabiš 10 gramov prahu Caffaro, katerega kar premešaš v vodi. Ni treba, da dodaš apno ali kaj drugega.

KROMPIR GNIJE!

Po deževnih poletjih in če je plesen napadla krompirjevo, je vedno tako: mnogo krompirja segnije.

Zato pa naj vsi skrbno pazijo, da vse gomolje preberejo, a v shrambe spravijo le zdrav krompir, ki pa naj pride v shrambo

tudi primerno suh, osušen pod kako lopo. Komaj izkopanega krompirja ne smemo držati v debelih plasteh, ker se ugreje; toplota pa pospešuje razvoj gnilobe.

Kmetovalcem svetujemo, naj potrosijo nekaj apnenega prahu, kjer mislijo hraniti krompir, in z apnenim prahom tudi poprašijo posamezne plasti gomoljev. Če je plast krompirja debela, potem naj bodo postavljene sredi plasti navpično votle in na straneh preluknjane lesene ali kovinaste cevi, skozi katere bo uhajala toplota iz kupa in bo skozi nje imel mrzli zrak dostop do notranjosti. Tako se bodo gomolji največ časa vzdržali zdravi.

POZOR NA MLADE TRTE!

Mnogo zavisi od tega, kako ravnamo z mladimi trtami v prvih dveh letih. Če jih zanemarjamo, jih lahko tudi uničimo.

Predvsem moramo paziti, da ne raste okoli trt plevel, kar se rado zgodi v bolj mokrih letih, kot je letošnje. Ker mladim trtam navadno obilno pognojimo, krade plevel tudi hrano trtnim koreninam. Torej proč s plevelom!

Ker so mlade trte — posebno v prvem letu — nekoliko bolj obsute, moramo paziti, da bi ne iz žlahtnega dela — cepiča — pognale korenine. V tem primeru bi trta sedaj res nekoliko bujnejše rastla, a v naslednjih letih bi trtna uš uničila korenine iz žlahtne-

ga lesa. Trta bi izhivala, ker bi je korenine divjaka oz. podlage ne mogle prerediti. Ostale bi šibke, če bi trta živela s koreninami iz žlahtnega dela. Zato moramo prerezati in odstraniti vse korenine, ki bi pognale iz cepiča.

Zelo važno pa je, da les mladih trt pravilno dozori. Dozori pa le les, ki ima zdrave liste in jih peronospora ne uniči. Zato pa je potrebno, da mlade trte večkrat z modro galico ali z asporjem poškopimo. Tudi septembra jih moramo škropiti in morda tudi v začetku oktobra.

KAPAR SAN JOSE V EVROPI

Kaparji so sadjarstvu hujši sovražniki kot listne uši. Slednje sicer drevo ošibijo, a potem izginejo, medtem ko kaparji ne izginejo z drevesa, dokler ga popolnoma ne uničijo. Med kaparji pa je najbolj škodljiv kapar Sar Josè, ki mu tudi pravijo kalifornijska uš (Aspidiotus perniciosus).

Ta škodljivca se je pojavil v Evropi komaj pred 25 leti (1930), povzročil pa je že ogromno škodo. Samo v Sloveniji, posebno na Štajerskem, je uničil nekaj stotisoč jablan. Danes je razširjen v Španiji in na Portugalskem, v Franciji in v Švici, v Italiji in Jugoslaviji, v Avstriji in Nemčiji. Prav gotovo je razširjen tudi na Češkem, Ogrskem, v Romuniji in drugod za železno zaveso, a o tem nimamo poročil.

Za uničevanje tega škodljivca veljajo tudi mednarodni dogovori, a kaj, ko se jih vse prizadete države ne držijo!

Športni pregled

KOLESARSTVO

Italijansko športno javnost so ta teden zlasti zanimali izidi kolesarskega svetovnega prvenstva, ki je bilo v Frascatiju pri Rimu. Vsi so bili prepričani, da bodo Italijani vsaj v tem športu dosegli pravo zmagovalstvo. To se je res zgodilo prvi dan, saj so si italijanski diletantje delili kar tri prva mesta. Zmagovalec je bil mladi Sante Ranucci, za njim Grassi, ki ima isti čas in nato Brunì. Zanimivo je, da je topot nastopila tudi Jugoslavija, ki v tem športu še nikdar ni imela vidnejših uspehov. Petrovič je zasedel 15. mesto in se je s tem kar dobro predstavil širši mednarodni športni javnosti.

Drugi dan prvenstva je še bolj zanimal vse ljubitelje kolesarstva, saj so se pomerili najboljši svetovnoznaní profesionisti. Favorit je bil letošnji zmagovalec Tour de France-a Louison Bobet, nato Coppi in Magni. A glej šmenta, že v 10. krogu Magniju zmanjka sape, Coppi in Bobet pa imata že 12 minut zamude in sta kmalu nato prisiljena odstopiti. Zmagal je 35-letni Belgijec Ockers, ki je prevozil progo v 8 urah 43' 29" s povprečno brzino 33,595 km. Najboljši Italijan je dosegel šele 4. mesto (Nencini), drugi pa 7. mesto (Fornara).

S tem je Coppijeva zvezda ugasnila za vedno. Njegovi navijači so baje točili grenke solze.

VESLASKO PRVENSTVO

Vsi so pričakovali, da si bodo osvojili pokal Rusi. To se je tudi zgodilo. Zmagali so s tremi člani, medtem ko so Poljaki, Švicarji, Argentinci in Romuni prišli prvi na cilj vsak z enim člonom. Jugoslovani so z double scullom dosegli 3. mesto, s četvercem brez krmarja pa 4. mesto. Italija je imela to pot še večjo smolo in je dosegla le 4. mesto z dvojko brez krmarja.

TENIS

Dosedanji posestniki Davisovega pokala, Američani, so doživeli tak poraz, kot ga ne pomnijo več od 1935. Protj Avstralcem se niso nič bolje odrezali kot Italijani. Izgubili so s 5:0. Hoad in Rosewal pa sta s tem pokazala, da sta najboljša teniška igralca na svetu.

PLAVANJE

Pred nedavnim je Angelo Romano postavil italij. državni rekord na 100 m prosto, in sicer v času 57" 2. Sedaj pa je postavil tudi rekord na 200 m in to za 3" 1, s časom 2' 06" 5. Prejšnji čas je bil 2' 09" 6. Nekateri se celo življenje vadijo, da jim mogoče uspe postaviti 1 rekord. Angelo je v 1 mesecu postavil kar dva državna rekorda.

Pred nedavnim so bile plavalne tekme med Ameriko in Japonsko. V teh tekmah je Japonec Atsuki Tanai postavil japonski državni rekord na 100 m prosto v času 56" 4. Na 200 m prosto je tudi zmagal Japonec, in to Hiroshi Suzuki s časom 2' 08" 3. Kot vidimo iz teh izidov, se bo mladi Romano Angelo moral na 100 m še precej truditi, da bo lahko premagal Japonca. Na dvesto metrov je pa njegov čas naravnost sijajen.

NOGOMET

V nedeljo je bilo odigrano drugo kolo za jug. drž. prvenstvo. To pot je državni prvak Hajduk ugriznil v kisló jabolko. Izgubil je z Zagrebom s 3:1. Gol za Hajduka je zabil naš stari znanec Vučkas. Zaradi tega poraza je sedaj na 4. mestu v lestvici. Pred njim je Partizan (4 točke), Dinamo (3) in Crvena zvezda (3). Ostali rezultati v 2. kolu so: Crvena zvezda-Velež 1:1; BSP-Radnički 2:2; Partizan-Budućnost 3:2; Vojvodina-Dinamo 0:0; Proleter-Zeleznikar 1:0; Sarajevo-Spartak 7:1. Kot se zdi, se je Sarajevo hudo maščeval za prejšnji poraz 6:0 s Hajdukom.

SAH

Medconski turnir v Goeteborgu se nadaljuje. Po devetem kolu je stanje naslednje: Bronsteln 6,5 (1), Panno 5,5 (1), Szabo 5 (1), Ilivicki, Fuderer 5 (—), Keres 4,5 (—), Filip, Rabar 4,5, nato Pachmann, Pilnik 4 (1) in ostali. Fuderer se je tako pomaknil na 5. mesto Rabar se je pa vrstil na 8. Po teh izidih imata oba jug. predstavnika upanje, da postaneta na tem turnirju velemojstra.

Zadnjih smo poročali, da bo v Trstu igral mednarodni mojster Karaklađić simultanko tudi v prostorih društva Ivan Cankar. Tu je dosegel še boljši uspeh kot v kavarni Milano. Zmagal je 19 partij, 2 izgubil in 1 remiziral. Zmagal je tudi tokrat zagotovi odlični trž. šahist Cene Baša in pa mladi dijak slov. višje gimnazije Lakovič. Bašev uspeh je toliko pomembnejši, ker je zmagal že v kavarni Milano. Tudi v simultanki pomenita dve zaporedni zmagi precejšen uspeh.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

št. 28

Tarzan, kralj džungle

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Tarzan se je težko prebrl skozi odprtino. Lezel je dalje. Bil je na ploščadi. Nad seboj je videl ozek pas neba in globoko pod seboj vodo. Tarzan je prispel na staro obzidje in je na drugi strani videl novo odprtino.

Urno se je vrnil k zidu in položil kamen nazaj. Nato je skočil na drugo stran vodnjaka in že tekel po ozkem predoru. Prišel je do stopnic, ki so vodile nizdol. Spodaj je bila soba, polna rumene kovine.

Pot je vodila naravnost. S čedalje večjim upanjem je hitel naprej. Končno je prispel na vrh granitnega obzidja. Bil je onkraj vnanjega obzidja. Hladen zrak ga je objel in milijo za njim je ležalo razpadlo mesto Opar.

»Opar!« je pomislil Tarzan. »Opar, začarano mesto pozabljene preteklosti! Mesto strahote in smrti, lepote in zverinstva — mesto pravljicega bogastva! Pri tem se je nehote ozrl na kos rumene kovine, ki ga je bil prinesel s seboj. Bilo je suho zlato.

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Sonce je vzhajalo, ko se je Tarzan s težavo spuščal po visokih pečinah. Globoko pod seboj je videl dim. »Ljudje, morda prav onih petdeset, ki so jih poslali za menoj,« je pomislil. Zato se je oprežno približal ognjem, ki jih je bil opazil.

Okoli ognjev so žlobudrali črni vazirski vojščaki. Ogovoril jih je v njihovem jeziku. S prestrašenim krikom so planili pokonci. Tarzan se je z drevesa prožno spustil mednje. Toliko, da niso od veselja ponoreli, ko so ga zagledali živega.

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Toda naj vam priznam, da mi je bila v marsikaterem oziru njena narava nerazumljiva. Duša Karamanehe je bila mojim zapadnjaškim očem zapečaten knjižica. Toda telo Karamanehe je bilo odlično, njena lepota je bila takšne vrste, kakršni pojejo vzhodnjaški pesniki najbolj izbrane slavospeve. Končno pa je vzlic svoji mračni preteklosti, kljub samoobvladanju, ki ga je bila zmožna, bila nezaščiten dekle — ki ga je usoda vrgla na mojo pot. Na njeno željo sva s Smithom zanj in za brata zagotovila prostora na ladji, ki je imela v treh dneh odpluti v Egipt. Toda Karamanehine lepe oči so bile otožne; često sem odkril solze na črnih trepalnicah. Kako naj opišem svoja razvihrana čustva? Bilo bi brez koristi, ker vem, da to ni mogoče, kajti v tistih temnih očeh je žarel ogenj, svilene trepalnice pa so zastirale poročilo, ki si ga nisem upal čitati.

Smith ni bil slep za ves ta otežkočen položaj. Po pravici moram trditi, da je bil on edini znani moški, ki je, ko je spoznal Karamaneho, obdržal hladno glavo. Uspelo nam je odvrniti njene

misli od nedavnih tragedij tako, da sva jo vodila po raznih zabavah, vendar pa v zavesti, da je bilo Weymouthovo truplo nekje v neznani vodi, sva ji bila Smith in jaz slaba družabnika; in otožen ponos se me je polastil, ko sem opazil, kako občudovanje je zbujala povsod najina ljubka družica. Tiste dni sem spoznal, kako redko bitje v naravi je zares lepa ženska.

Neki popoldan smo bili na razstavi slik v Bond Streetu. Karamaneh se je silno zanimala za podobe — ki so v celoti predstavljale slike iz Egipta. Kakor navadno je med drugimi obiskovalci zbudila pogovor o sebi, istotako kakor njen brat Aziz. Ne nadoma je Aziz oprijel sestrin lakot in ji hitro nekaj po arabsko zašepetal. Videl sem, kako je njena rdečica zginila, postala je blede in plašnooka — prestrašena Karamaneh minulih dni. Obrnila se je proti meni.

»Dr. Petrie — on pravi, da je Fu-Manču tukaj!«

»Kje?«

Nayand Smith je divje izrekel to vprašanje in se bliskoma obrnil od slike, ki jo je bil opazoval.

»V tej sobi!« je šepetala in se preplašeno in skrivaj ozirala okrog. »Nekaj pravi Azizu, kadar je on blizu — in jaz tudi čutim neko neznano bojazen. Oh, ali je mogoče, da ni mrtev!«

Tesno me je držala za lakot. Njen brat se je z velikimi, zametno črnimi očmi oziral po sobi. Proučeval sem obraze mnogih obiskovalcev; Smith je s svojo navadno gibčnostjo gledal okoli sebe in si živčno mečkal uhelj. Ime orjaškega sovražnika belega

RADIO TRST A

Nedelja, 4. septembra ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše — K. Rosner: »Muc Muc Mac v kraljestvu riba«; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Koncert pevskega zbora »Slovenec« iz Boršta; 20.30 Verdi: Aida, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 5. septembra ob: 12.55 Pevski duet in harmonika; 18.40 Koncert tenorista Pavla Pokornyja; 19.15 Mamica pripoveduje; 21.41 Liszt: Koncert št. 1 za klavir in orkester; 22.00 Iz italijanske književnosti in umetnosti.

Torek, 6. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Radijska univerza; 19.30 Operne duete pojeta tenorist D. Pertot in baritonist Marjan Kos; 21.00 Radijski oder — Linhart: Matiček se ženi; 23.00 Ravel: Španska rapsodija.

Sreda, 7. septembra ob: 13.30 Lahke melodije igra duo Harris; 19.15 Zdravniški vedež; 21.00 Mnenja in dejstva; 21.30 Vokalni tercet Metuljček; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti.

Četrtek, 8. septembra ob: 18.00 Rimski Korsakov: Seherzada; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Dramatizirana zgodba — R. Lenček: Beg v neznanu; 22.00 Glasbeno predavanje.

Petek, 9. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Poletni športi; 21.00 Tržaški kulturni razgledi; 21.30 Moški kvintet; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti; 22.15 Čajkovski: Simfonia št. 6.

Sobota, 10. septembra ob: 15.30 Pogovor z ženo; 16.15 Kavarniški koncert; 18.11 Lehar: Vesela vdova, opereta v treh dejanjih; 19.15 Radijska univerza; 22.00 Gershwin: Koncert za klavir v F Duru.

TEDENSKI KOLEDARČEK

4. septembra, nedelja: 14. pob., Rozalija, Neda
5. septembra, ponedeljek: Lavrencij Nedeljka
6. septembra, torek: Caharija, Radonija
7. septembra, sreda: Marko, Merna
8. septembra, četrtek: Mali Smaren, Gostinja
9. septembra, petek: Gorgonij, Vsemir
10. septembra, sobota: Pulherija, Rakita

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 31. avgusta si dobil oziroma dal za:

ameriški dolar	623—625	lir
avstrijski šiling	22,50—23,50	lir
100 dinarjev	85—90	lir
100 francoskih frankov	164—169	lir
funt sterling	1630—1680	lir
nemško marko	145—146	lir
pesos	16—18	lir
švicanski frank	145—146	lir
zlato	709—711	lir
napoleon	4075—4175	lir

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 149: Na vrtu med gredicami imam s peskom pokrito pot. Hudo me jezi plevel, ki pot vedno bolj prerašča. Sama ga ne morem očistiti. Če bi koga najela, bi pa bilo predrago, posebno ker se plevel zopet kmalu pojavi. Imamo kako kemično sredstvo, ki more plevel uničiti? Ali je drago?

Odgovor: Za uničenje plevela na takih poteh (kakor tudi v parkih, na pokopališčih itd.) imamo več kemičnih sredstev. Eno najenostavnejših je »radisola«. Kg soli »radisola« raztopimo v 30 litrih vode in raztopino razpršimo z navadnim zalivalnikom (s prho). Če polivamo po dežju, ko je zemlja že razmešana in pronikne raztopina hitro do plevelnih korenin, rabimo le 1 liter raztopine na kv. m. Če ni bilo dežja, moramo prej plevel dobro zaliti z navadno vodo in šele nato pršimo z raztopino »radisola«. — Plevel začne takoj veneti in se v nekaj dneh posuši. — Kg »radisola« stane okoli 250 lir, če kupite male količine; za večje količine je cena nižja. — Najbolj priporočljivo je rabiti raztopino »radisola« dvakrat na leto: prvič pršimo v začetku aprila, drugič pa v začetku julija. Tako imamo poti čiste skozi vse leto.

Vprašanje št. 150: Kako bi iz vrtnega plevela in vrtnih ostankov najhitreje pripravila »kompost«, ki je baje zelo dobro gnojilo?

Odgovor: Dobro pripravljen kompost je izborna gnojila za sajenje trt in sadnega ter lepoticnega drevja, pa tudi za vrt. Najhitreje ga pripravite takole: v vrtu, najbolje v kakem kotu, dobro stepajte primerno površino zemlje. Na tej ploščadi pripravljajte kompost. Tu odložite ves plevel, odpadlo listje, odrezke povrtnin, emeti, saje, lesni pepel itd. To pomešajte z enako težko količino navadne zemlje ter dobro zalijte z navadno vodo. Mešanico zložite v 30 cm visoko plast, ki jo zalijete s tekočim straniščem ali pa nanjo raztrosite po 3 kg apnenega dušika (calcioclanamide) za vsakih 100 kg rastlinskih snovi (plevela, odpadkov itd.). Vrhu prve plasti naložite enako visoko drugo in tako naprej, dokler kup ne doseže višine poldruga metra. Tedaj kup dobro stepajte in pokrijte z eno ped debelo plastjo zemlje. — V kupu nastane vrenje, rastlinske snovi kmalu razpadejo in v petih mesecih je kompost pripravljen. — Če imate kako jamo, tem bolje. Pripravljajte pa ravno tako.

Vprašanje št. 151: Ali je česen res tako zdravilen in priporočljiv, kot pravijo stari ljudje?

Odgovor: Za mlade zaljublence ni priporočljiv, ker ne diši prijetno. Če bi pa bil blagodišeč, bi ga použili 100krat toliko, ker je zelo zdravilen. Učinkuje proti glistam, razkužuje dihalni stroj, pospešuje prebavo, izboljša okus krompirja, broklijev, zelja, solate itd. Kmečka klobasa posebno salama, je mnogo okusnejša, če vsebuje nekoliko česna. — Pri starejših ljudeh vpliva proti visokemu krvnemu pritisku, proti poapnenju žil, to je tegobam, ki se javljajo z glavobolom, omedlevalo in podobnim.

RAZSTAVA PTICEV

Preteklo nedeljo je bila v parku mestne palače razstava ptičev. Bilo jih je nekaj tisoč. Naiveč je bilo kanarčkov, kosov dn papig. Med razstavljalce so razdelili obilo nagrad.

OBNOVA NADSKOFIJSKE PALACE

Nadškofijski uradi nikakor niso več zadostovali potrebam občinstva in so škodovali zdravju službojočega osebja. Bilj so mračni, prenizki in pretesni.

V listu smo že poročali, da bodo zato severno stran poslopja razširili in zvišali.

To delo je sedaj že opravljeno in ga bo nadškof Ambrosij v kratkem blagoslovil. Novi uradi imajo sedaj poseben vhod.

DRUZINSKO SLAVJE

Vsem goriškim Slovincem dobro znana g. Josipina Pavlin, mati občinskega svetovalca Bogomila Pavlina, je krepka in zdrava praznovala 83-letnico svojega rojstva.

Slavljenki klikemo: še na mnoga leta!

ISKRENO SOŽALJE

Pred zaključkom lista smo zvedeli za težko nesrečo v ugledni družini g. Lojzeta Kalina na Opčinah. Popolnoma iznenada je umrla njegova soproga.

Hudo udarjenemu g. Kalinu in njegovim izreka Novi list globoko občuteno sožalje.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

TOVARNA
Prinčič
KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

plemena je povzročilo, da je bil trenutno v skrajni napetosti.

Najino vzajemno iskanje ni odkrilo nobenega človeka, ki bi mogel biti kitajski doktor. Kdo bi se lahko zmotil v visoki, suhi postavi, z visokimi, mumiji podobnimi rameni in nepopisno hojo, ki jo lahko primerjam samo z okorno mačjo hojo?

Potem sem preko glav neke družbe, ki je stala pri vhodu, videl Smitha, kako je nekoga opazoval — nekoga, ki je šel skozi zunanjo sobo. Stopil sem malo v stran in tako tudi bežno videl tisto osebo.

Bil je visok, star mož, ki je nosil črno suknjo in dokaj oguljen svilen klobuk. Imel je dolge bele lase in dostojanstveno brado, nosil temna očala in hodil počasi, opiračoč se na palico.

Smithovo suho lice je pobledelelo. S hitrim pogledom proti Karamanehi je šel na drugo stran sobe.

Ali je to mogel biti dr. Fu-Manču?

Mnogo dni je že minilo, odkar je Fu-Manču skoraj pol zadržan po nadzorniku Weymouthu pred našimi očmi zginil v Temzo. Še zdaj so iskali njegovo truplo in truplo njegove zadnje žrtve. Nobenega kamna niso pustili na mestu. Po navodilih, ki jih je dajala Karamaneh, je policija prebrskala sleherno znano skrivališče morilske družbe. Toda vse je kazalo, da se je družba razšla in razpršila, da ni bilo več njih vodje in povzročitelja zagonečnih smrti.

Vendar Smith ni bil zadovoljen. Tudi jaz moram priznati, nisem bil. Vsaka luka je bila zastražena; v vseh sumljivih okrožjih je bila uvedena nepretrgana straža. Ne da bi širša javnost za to

vedela, se je tiste dni vršila tajna vojna, vojna, v kateri so se vse razpoložljive moči oblasti borile proti nemu možu! Toda tisti mož je bil posebljena zloba! Ko smo se pridružili Smithu, je ta vprav govoril s poveljujočim stražnikom ob vratih. Obrnil se je k meni.

»To je bil profesor Jenner Monde,« je dejal. »Narednik tu ga dobro pozna.« Ime znamenitega orientala mi je kajpada bilo znano, čeprav ga nisem nikdar prej videl.

»Zadnji čas, ko sem bil tu, sir,« je pripovedoval narednik, »je bil profesor nekje na vzhodu. Pogostokrat sem ga videl. Toda čudaki je ta stari gospod. Videti je, da živi v svojem svetu. Nedavno se je povrnil s Kitajske, mislim.«

Smith je zaškripal z zobmi v vznemirjenem obotavljanju. Slišal sem, da je Karamaneh vzdihnila, in ko sem jo pogledal, sem videl, da so njena lica dobivala spet prirodno barvo.

Nekako resnobno, kot v opravičilo, se je nasmehnila.

»Če je bil on tukaj, je odšel,« je rekla. »Zdaj se ne bojim več.«

Smith se je zahvalil naredniku za pojasnilo in odšli smo z razstave.

»Profesor Jenner Monde,« je mrmral moj prijatelj, »je živel tako dolgo na Kitajskem, da je brez malega postal Kitajec. Nikoli ga še nisem srečal — nikoli ga nisem videl prej; toda radoveden sem...«

»Na kaj si radoveden, Smith?«

»Radoveden sem, ali ni mogoče, da je on kak doktorjev zaveznik!« (Nadaljevanje)